

EESTI LINNAD

(end. „LINNAD ja ALEVID“)

EESTI LINNADE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnade Liit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.

Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn, Pikk 6

Ilmub 10 korda aastas.

XII aastakäik.

Numbri hind 25 senti

Nr. 7

Detsember

1939

SISU.

Teise astme linnade majandusest —
H. Aviksoo.

Leedu linnade aktuaalseid majandusküsimusi.

Nõukogude Vene kolmanda viisaastaku ülesanded autotranspordi alal.

Eesti Linnade Liidu tegevusest.

Konsultatsioon.

Kroonika.

EESTI LINNAD

EESTI LINNADE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnade Liit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

No 7

XII AASTAKÄIK

Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

Ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s.

**Detsember
1939**

Teise astme linnade majandusest.

H. Aviksoo.

Kui pole koostatud tegevuse ülevaateid ja kui pole statistilisi andmeid reastatud aastate kohta, siis ei ole tarvilikku ülevaadet linna majapidamisest isegi selle linna majandusala juhil, rääkimata kõigist teisist asjaosalisist, siis ei teata ka, millises suunas majapidamine üldse läheb. Sellest võib juba järeldada, et iga üksiku linna majanduse arenemise ülevaade peaks igal linnal olema.

Meie linnad elavad majanduslikes tingimuses, kus kõike tarvilikku ja soovivat teha ei saa. Seepärast pole ülearune teada, kuidas elavad teised omasugused linnad, mida nemad on suutnud teha, millises suunas areneb nende majandus, kui suur maksupinge on teistes linnades ja kas, lõpuks, pole ühesugune põhjus takistamas kõigi nende linnade ülesehitavat tööd.

Et neile küsimusile leida vastust, on nende ridade ülesanne teise astme linnade majandusest esitada võrdlevaid andmeid linnade aruannete ja eelarvete

põhjal alates 1934./35. a., juhtides tähelepanu ühele või teisele nähtusele, kuna reastatud võrdlevad andmed võimaldavad asjast huvitatud lugejail endil jõuda tarviliste seisukohtadeni. Teiseks ülesandeks on nende samade linnade tulevikukavatsuste kohta koostatud perspektiivkavade põhjal selgitada nende teostamise võimalusi majanduslikust seisukohast.

Teise astme linnadeks on meil Narva, Nõmme, Pärnu, Rakvere, Valga ja Viljandi, neist kolm esimest üle 20 000 elanikuga ja kolm viimast üle 10 000 elanikuga linnad. Kus käesolevas artiklis on arvestusi tehtud kulude või tulude kohta iga elaniku kohta linnas, seal on elanikkude arvuks võetud kuukirjast „Eesti Statistika“ elanikkude arv vastava aasta detsembris.

Asudes asja enese juurde, toome kõigepealt üldpildi saamiseks teise astme linnade eelarveliste kulude kogusummad ja netokulud, korralised ja erakorralised kulud eraldi.

Tab. 1. Bruto- ja netokulud tuhandetes kroonides 1934/35—1939/40.

Linnad	1934/35		1935/36		1936/37		1937/38		1938/39		1939/40 ²⁾	
	Bruto	Neto ¹⁾	Bruto	Neto	Bruto	Neto	Bruto	Neto	Bruto	Neto	Bruto	Neto
Narva	515	.	593	331	628	384	663	407	676	436	662	426
Nõmme	242	.	262	137	348	193	320	242	364	273	355	300
Pärnu	622	.	694	369	861	411	888	412	870	457	914	475
Rakvere	392	.	335	158	344	192	378	206	409	234	422	232
Valga	191	.	194	116	218	133	265	166	271	173	280	176
Viljandi	223	.	239	128	360	181	324	179	359	192	375	218

1) Aruandeis pole 1934./35. a. netokulusid eraldatud.

2) 1939./40. a. andmed eelarvete järgi.

Kui vaadelda korraliste kulude võrdlevat tabelit (tab. 1), siis võib üldise nähtena kinni mäelutada tõsiasja, et kõigi teise astme linnade kulud on järjekindlasti, ainult väiksemate kõikumistega, tõusnud, tõustes kuue aasta jooksul kogusummas 37%. Tegelikult on see tõus 1939./40. a. veel suurem, sest tabelisse on võetud selle aasta arvud põhieelarveist, kuna harilikult lisaelarved tõstavad kulukrediite. Kulude tõus kõigil linnadel pole aga ühtlane. Kulude stabiilsem seis on Rakverel, kus kulud on tõusnud 6 aasta jooksul ainult 9%. Kulude suuremat tõusu näitavad Viljandi aruanded, nimelt 68%, kuid siin tõstab seda protsenti asjaolu, et Viljandi 1934./35. a. aruandes on haigla võetud ettevõtete hulka ja viimase läbikäik — 60 000 kr. — puudub aruande läbikäigus. Arvestades ka seda summat, langeb Viljandi tõusuprotsent üldise keskmiseni.

Teisena puutub teravasti silma aruannete ja eelarvete kogusumma suur lahkumine elanikkude arvult peaaegu võrdsete linnade juures. Kui võrrelda näiteks Nõmme ja Pärnu üldkulude summasisid, siis olgugi et Nõmme elanikkude arv 1939. a. ületas Pärnu oma 177 võrra, on Pärnu üldkulu summa ligi kolm korda suurem Nõmme omast, samuti jääb elanikkude arvult Rakverest märksa suurem Viljandi kulude summaga tugevasti alla, rääkimata Valgast, kelle aruanne 1934./35. a. on 50% väiksem Rakvere omast.

Täpsema võrdleva ülevaate kulude suhtelise suuruse kohta saame, kui vaatame palju kulusid tuli ühe elaniku kohta korraliste brutto- ja netokulude järgi. Selleks reastame andmed 1935./36. ja 1939./40. a. kohta kroonides.

	1935./36. a.		1939./40. a.	
	bruto- kuludest	neto- kuludest	bruto- kuludest	neto- kuludest
Narva . .	24,17	13,50	27,55	17,70
Nõmme . .	15,29	8,00	16,14	13,59
Pärnu . .	33,27	17,70	41,89	21,77
Rakvere . .	33,53	15,83	40,34	22,17
Valga . .	18,72	11,16	26,95	16,99
Viljandi . .	18,45	9,92	29,07	16,75

Millega seletada sellist suurt lahkuminekut? Selleks on mitu põhjust. Esimeseks ja suuremaks mõjustajaks on linnavalitsuse asutiste hulk, kelle eelarved kantakse kehtivate juhendite kohaselt brutosummadena läbi eelarve tuludest ja kuludest. On arusaadav, et ühe või teise asutise puudumine ühel linnal mõjustab tugevasti kulude üldsummat. Näiteks puudub Nõmmel haigla ja selle tagajärjel võib juba tema eelarve olla 100 000—150 000 kr. võrra väiksem selle teise astme linnast, kellel on haigla. Viljandil puudub gümnaasium ja keskkoolid ja nende puudumine vähendab tema eelarve kogusummat ca 30 000 kr. võrra.

Et saada võrdlevat pilti asutiste hulga kohta teise astme linnades, ühtlasi aga näha asutiste juurdetulemist või sulgemist, toon siin linnade aruannete järgi asutiste nimestikud 1934. a. Miinusega märgitud asutisi 1938./39. a. aruanne enam ei maini, s. o. need on vahepeal likvideeritud. 1938./39. aastaks vahepeal juurdetulnud asutiste nimestik järgneb 1934./35. a. omadele.

Narva: 2 gümnaasiumi, 2 keskkooli, 8 algkooli, tööstuskool, naiskutsekool, muuseum, avalik raamatukogu, kasvuhooned ja puukool, supelkohad, 2 vanadekodu, öömaja, lastekodu, haigla, laboratoorium, kooliambulatoorium (—) ja emade- ja lastenõuandla; 1938./39. aastaks tuli juurde tööstusõpilaskool, erakaubanduskool ja lugemislauad.

Nõmme: gümnaasium, 3 algkooli, tööstustäienduslaskool, avalik raamatukogu, vanadekodu, lastekodu ja ambulatooriumid; 1938./39. aastaks tuli juurde keskkool, eraaalkool, muuseum ja laboratoorium.

Pärnu: 2 gümnaasiumi, 2 keskkooli, 10 algkooli, pedagoogikamuuseum (—), tööstusõpilaskool, naiskutsekool, kalanduskool, võimla, raamatukogu ja lugemislauad, 4 lasteaeda, vanadekodu, lastekodu, kasvuhooned ja puukool, supelrannad, haiglad, bakterioloogilaboratoorium ja piimalaboratoorium; 1938./39. aastaks tuli juurde õp-

Tab. 2. Varandusist saadud tulud kroonides 1934/35—1939/40.

Linnad	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40
	Bruto	Neto	Neto	Neto	Neto	Neto eelarvete järgi
Narva	71 316	23 900	13 372	11 347	9 477	8 407
Nõmme	57 509	19 363	19 288	12 816	11 800	14 605
Pärnu	270 677	149 866	169 862	165 951	156 953	106 254
Rakvere	27 034	18 051	16 984	15 358	18 380	25 868
Valga	18 333	12 231	10 592	12 478	8 437	8 276
Viljandi	31 870	9 301	1 498	22 198	12 653	8 734

pevahendite-keskkogu, 1 võimla, 1 lasteaed ja ühiselumajad.

Rakvere: gümnaasium, 4 algkooli (— 1 algkool), naiskutsekool (—), tööstusõpilaskool, raamatukogu ja lugemislaud, vanadekodu, haigla ja toitainetelaboratoorium; 1938./39. aastaks tuli juurde reaalkool ja progümnaasium, kasvuhooned ja puukool, ujula, täienduskool, eelkool, kaubanduskeskkool ja turistidekodu.

Valga: gümnaasium ja keskkool, 5 algkooli, abikool (—), tööstuskool, naiskutsekool, lasteaed, avalik raamatukogu ja lugemislaud, vanadekodu, haigla ja emade- ja lastenõuandla ja supelbassein; 1938./39. aastaks tuli juurde kasvuhooone ja puukool, era-kaubanduskool, tööstusõpilaskool ja laboratoorium.

Viljandi: 3 algkooli, naiskutsekool, kasvuhooned ja puukool, ujula, vanadekodu, vigaste ja kõrvalabi vajavate kodu (—), vanadekodu „Stift“ (—), lastekodu, keemialaboratoorium ja haigla; 1938./39. a. tuli juurde tööstusõpilaskool.

Eelarvete läbikäike mõjustavad tunduvalt muidugi suuremate rahaliste läbikäikudega

asutised, nagu haiglad ja õppemaksuga koolid.

Eelarvesummade teiseks mõjustajaks on linna varanduste kasustamine (eelarve ptk. 12). Neil linnadel, kel on palju varandusi, on varanduste kasustamisest ka suured läbikäigid.

Tab. 2 on toodud linnade varandusist saadud tulud, 1934./35. a. — brutotulud, järgnevail aastail — netotulud. Need arvud räägivad selget keelt. Pärnu tulud on näit. 1938./39. a. tervelt 14 korda suuremad kui Nõmme omad. Suured vahed on ka varanduses endas, mille koostis tuuakse allpool.

Ei jäta mõjustamata aruannete kogusummat ka linnade asukoht, elamute tihedus, rahvastiku koostis sotsiaalselt seisukohalt, kaubanduse ja tööstuse seisund, veeteede olemasolu, aga ka kommunaalpoliitika ühe või teise tegevusala suurem või väiksem arendamine.

Tähtsamateks tegevusaladeks linnadel on heakord, haridus, hoolekanne ja tervishoid. Nendel aladel poleks

Tab. 3. Netokulud heakorral 1935/36—1939/40.

Linnad	1935/36		1936/37		1937/38		1938/39		1939/40 ¹⁾	
	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda- niku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda- niku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda- niku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda- niku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda- niku kohta, kr.
Narva	42	1,71	71	2,75	71	2,75	68	2,85	79	3,29
Nõmme	—	—	19	1,11	55	3,06	37	1,71	49	2,22
Pärnu	73	3,58	68	3,22	68	3,22	85	3,90	85	3,90
Rakvere	28	2,80	39	3,90	41	4,10	40	3,91	38	3,65
Valga	20	1,94	23	2,23	38	3,70	39	3,78	42	4,07
Viljandi	22	1,70	45	3,46	42	3,23	47	3,61	49	3,80

1) 1939./40. a. kulud eelarvete järgi.

huvituseta võrrelda niihästi bruto- kui neto-summasid, kuid ruumi säästu mõttes võtame vaatluse alla ainult neto summad ümardatud tuhandetes kroonides ja näidates kulu neil aladel iga elaniku kohta.

Tab. 3 näitab esiteks kuivõrd järk-järgult heakorrakulud linna arvel on tõusnud. Teedekapitali arvel tehtud töid pole siin hulgas. Teiseks ütlevad need andmed ka, et üksikutel linnadel on vähem olnud vajaline kulutada oma summasid, näit. Nõmmel, kelle kulusummad on ca 50% väikse-

du samal astmel seisab Viljandi, esikohal aga Pärnu. Valga näitab ka haridusalal kiiret tõusu. Haridusala kulude suur tõus on kõigi linnade ühiseks tunnusmärgiks.

Hoolekandekuludes (tab. 5) on kõikidel linnadel tõus samuti märgatav, kuid märksa väiksem kui hariduskulude alal. Ilmne on aga siin, kuivõrd lahkuminevad on linnade elanikkude koostised, vaadatuna sotsiaalsest seisukohast. Nõmme, Valga ja Viljandi kodanikkude seisund on, võrreldes Pärnu, Rakvere ja Narvaga, sedavõrd pa-

Tab. 4. Netokulud hariduse alal 1935/36—1939/40.

Linnad	1935/36		1936/37		1937/38		1938/39		1939/40	
	Netokulu, tuhat kr.	Iga kodaniku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga kodaniku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga kodaniku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga kodaniku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga kodaniku kohta, kr.
Narva	69	2,81	77	3,17	84	3,45	108	4,53	98	4,09
Nõmme	39	2,25	46	2,19	54	3,00	66	3,05	67	3,04
Pärnu	84	4,03	96	4,57	105	5,00	114	5,23	114	5,23
Rakvere	32	3,20	35	3,50	44	4,40	49	4,80	49	4,71
Valga	32	3,10	40	3,90	48	4,66	55	5,32	55	5,32
Viljandi	34	2,61	35	2,69	30	2,30	39	3,00	40	3,12

mad teiste linnade omadest, välja arvatud 1937./38. a. kulu. Kui Pärnu ja Rakvere heakorrakulud esinevad enam-vähem stabiilsetena, siis Valga on viie aasta jooksul oma kulude summat enam kui kahekordistanud. Pisimana esineb Nõmme heakorrakulu 1936./37. a. — 1 kr. 11 s. elaniku kohta, suuremana — Rakvere 1937./38. a. kulu — 4 kr. 10 s. elaniku kohta.

Ka haridusalal saab Nõmme väikseimate kuludega läbi, nagu nähtub tab. 4, kuigi kulud näitavad väikest tõusu. Ligikau-

rem, et nad võivad kulutada hoolekande peale ligikaudu poole vähem kui viimatimainitud linnad. Muidugi ei anna linnade hoolekandekulud veel õiget pilti sotsiaalsetest oludest, sest õigete tulemuste saamiseks peaks ka eraseltside hoolekande peale kulutatavad summad juurde arvestama. Ainult näitena võiks nimetada, et Rakveres ligi 50% sellest, mida Linnavalitsus kulutab hoolekande peale, annab üksainus lastekaitseorganisatsioon lastehoolekande peale, ja Linnavalitsuse ülalpidamisel ei ole ainustki

Tab. 5. Netokulu hoolekande alal 1935/36—1939/40.

Linnad	1935/36		1936/37		1937/38		1938/39		1939/40	
	Netokulu, tuhat kr.	Iga kodaniku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga kodaniku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga kodaniku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga kodaniku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga kodaniku kohta, kr.
Narva	90	3,67	95	3,90	101	4,15	112	4,70	103	4,28
Nõmme	44	2,57	52	2,90	55	3,06	69	3,19	62	2,81
Pärnu	89	4,28	106	5,08	98	4,66	107	4,90	110	5,04
Rakvere	37	3,70	45	4,50	46	4,60	45	4,41	45	4,40
Valga	24	2,33	26	2,52	29	2,81	29	2,81	30	2,91
Viljandi	31	2,38	32	2,46	34	2,61	36	2,76	36	2,83

Tab. 6. Netokulud tervishoiu alal 1935/36—1939/40.

Linnad	1935/36		1936/37		1937/38		1938/39		1939/40	
	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda-niku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda-niku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda-niku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda-niku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda-niku kohta, kr.
Narva	39	1,59	33	1,36	28	1,15	31	1,30	20	0,83
Nõmme	3	0,17	4	0,22	5	0,27	4	0,18	5	0,22
Pärnu	16	0,77	27	1,48	19	0,90	18	0,83	21	0,96
Rakvere	5	0,50	2	0,20	7	0,70	6	0,59	7	0,67
Valga	5	0,48	6	0,58	9	0,87	9	0,87	11	1,06
Viljandi	12	0,93	12	0,93	14	1,07	11	0,84	11	0,84

lastehoolekandeesutist, mis kõik on eraorganisatsiooni ülal pidada.

Tab. 6 näitab, et netokulud tervishoiu alal, võrreldes eelmistega, on märksa väiksemad, ulatudes üksikuil juhtumel üle 1 kr. ja langedes isegi kuni 17 sendini elaniku kohta. Ja nii imelik kui see on, ka siin saab Nõmme läbi minimaalsete kuludega (puudub haigla!). Tervishoiukulude juures ei saa ühtlast tõusu enam nentida.

Neli tähtsamat kuludeala tõendavad juba teise astme linnade väga lahkuminevaid olundeid. Väiksem tegevus omakorda nõuab ka vähem ametnikke, suurem — rohkem.

Kulude osa viienda suurema peatükina esineb linnade eelarveis ja aruandeis ptk. 10, nimelt laenud ja protsendid. Seda peatükki mõjustab erakorraline eelarve. Erakorralised tööd tehakse peamiselt laenudega. Mida intensiivsem on ehitiste püstitamine ja kinnisvarade soetamine, seda suuremad summad lähevad ka laenude katteks ja protsentide maksmiseks. Erakorralised kulud

tulevad lähema vaatluse alla omal kohal, sest need kulud annavad selgeima pildi linnade ülesehitavast tööst. Siinkohal vaatleme ainult laenude ja nende protsentide tasumist (tab. 7).

Suuremad kohustused laenude alal lasuvad Rakverel eranditult kõigi vaatlusele võetud viie aasta jooksul. Temale järgneb viimaseil aastail Nõmme, siis Narva ja Pärnu, kuna Rakverele elanikkude arvult lähemal seisev Valga kannab sellel alal ca 9 korda kergemat koormat.

Olles saanud pildi tähtsamate kulude kohta, tõuseb paratamatult küsimus, millistest tuludest nad kaetakse. Tab. 2 tõime juba tulud varandusist. Tähtsamaiks tulukaikaks peale tulude varandusest on maksud ja ettevõtted.

Maksude tabel (tab. 8) näitab mõne pisikese kõikumisega kõigil teise astme linnadel tulude järjekindlat tõusu kuni 1939./40. a. Sellest tuleb järeldada maksunormide tõstmist või maksualuste objektide

Tab. 7. Netokulud laenude ja protsentide tasumise alal 1935/36—1939/40.

Linnad	1935/36		1936/37		1937/38		1938/39		1939/40 ¹⁾	
	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda-niku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda-niku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda-niku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda-niku kohta, kr.	Netokulu, tuhat kr.	Iga koda-niku kohta, kr.
Narva	23	0,93	35	1,44	45	1,86	29	1,21	30	1,25
Nõmme	21	1,23	23	1,27	2	0,11	29	1,34	35	1,59
Pärnu	26	1,25	25	1,19	25	1,19	25	1,19	31	1,42
Rakvere	13	1,30	21	2,10	25	2,50	25	2,45	37	3,55
Valga	4	0,39	8	0,77	5	0,48	4	0,39	4	0,39
Viljandi	12	0,92	11	0,84	10	0,76	8	0,61	19	1,48

¹⁾ 1939./40. a. kulud on võetud eelarveist.

Tab. 8. Maksudest saadud tulud 1934/35—1939/40.

Linnad	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40
Narva	219 528	217 524	276 222	312 778	329 115	311 802
Nõmme	89 006	97 360	168 666	214 424	236 356	235 700
Pärnu	188 386	185 885	228 694	272 225	300 767	317 843
Rakvere	100 041	108 023	137 544	151 124	169 043	153 720
Valga	81 763	86 651	107 075	122 131	132 714	129 120
Viljandi	124 501	124 090	183 777	146 060	205 383	190 300

1) 1939./40. a. tulu on võetud eelarveist.

kasvamist. Välja arvatud Pärnu, on kõikidel nendel linnadel aga 1939./40. a., võrreldes eelmisega, tulu maksudest eelarvete järgi langenud. Maksudest laekuvate summade vähendamise põhjust on ilma eriuuringu teostamata raske leida, seda enam, et eelarvete koostamise ajal ei elanud meie veel erakordses õhkkonnas.

Kui vaadelda üksikute linnade maksudest laekuvate tulude tõusu, siis esikohal sammub siin Nõmme, kelle tulud maksudest viie aastaga on kasvanud ligi kolmekordseks. Seejuures tuleb arvestada ka Nõmme kasvamist elanikkude arvult: 1934. a. oli Nõmmel 15 002 elanikku, 1939. a. — 21 993. Teiste linnade maksutulud tõusevad ca 50—60% piires.

Tähtsamad kui kogusummad, on maksude juures suhtelised arvud, arvud, palju kuskil linnas ühe elaniku kohta laekus maksudest. Toome võrdluseks 1934./35. ja 1938./39. eelarveaastad.

Ühe elaniku kohta laekus maksudest kroonides:

	1934./35. a.	1938./39. a.
Narvas	8,97	13,70
Nõmmel	5,93	10,76
Pärnus	9,18	13,79
Rakveres	8,02	16,17
Valgas	7,70	12,77
Viljandis	10,47	15,91

Milline kooskõla tuludel maksudest on korralise eelarve kogusummaga, ei ole samuti tähtsusetu jälgida, sest see aitab selgitada maksude osatähtsust linnade majanduses.

Maksudega kaeti teise astme linnades korralistest kuludest protsentides:

	1934./35. a.	1938./39. a.
Narvas	42,6	48,6
Nõmmel	35,9	64,9
Pärnus	30,2	34,5
Rakveres	25,2	41,2
Valgas	42,8	48,9
Viljandis	55,8	57,1

Võrreldes protsentide viimaseid ridu eelmiste arvude ridadega, näeme, et neil puudub kooskõla. Nõmmel näiteks, kus elanikule langeb väikseim maksukoorem — 10 kr. 76 s. elaniku kohta — tuleb maksudel katta eelarvekuludest suurim protsent — 64,9%. Seevastu Rakverel, kellel on suurim maksu pingeline — 16 kr. 17 s. elaniku kohta — oli 1938./39. a. maksudega katta ainult 41,2%, asudes protsentidelt alt teisel kohal. Muidugi on need suured lahkminekud tingitud eelarvekulude kogusummadest: 21 993 elanikuga Nõmmel oli kulusid (vt. tab. 1) 364 208 kr., 10 240 elanikuga Rakverel — 409 433 kr. Tegevuse ulatus ja tulud muist allikaist määravad sellised suured lahkminekud. Normaalarvud on Viljandil — seisab teisel kohal maksu suuruselt, samuti ka teisel kohal maksude katta olnud protsendi järgi — nimelt 15 kr. 91 s. kodanikult tulu maksudest ja maksude katta 57,1% eelarvekuludest. Pärnul on väikseim protsent maksudega katmiseks — 34,5% — tingitud tema suurist varandusist (vt. tab. 2).

Pole huvituseta jälgida tulusid varandusist suhteliselt linna elanikkude arvuga ja nende tulude stabiilsust või muutlikkust.

Ühe elaniku kohta tuli varandusist neto-
tulu kroonides:

	1934./35. a.	1938./39. a.
Narvas	0,93	0,39
Nõmmel	1,12	0,55
Pärnus	7,18	7,19
Rakveres	1,80	1,75
Valgas	1,18	0,81
Viljandis	0,71	0,97

Stabiilsete tulude ainukeste saajatena esi-
nevad Pärnu ja Rakvere, väikese tõusuga
Viljandi, kuna teisel on tulu langenud, eriti
suuresti Narval ja Nõmmel, millise nähtuse
uurimine ei kuulu käesolevate ridade üles-
andesse.

Kui Pärnut mitte arvestada, siis teise ast-
me linnad saavad maksude järele suurema
tulu ettevõttest. (Pärnul on see va-
randusist suurem.)

viinapood, mõisad, saun, supelasutis, tööko-
jad, veovoor, kompostitööstus, turbatööst-
tus (—) ja lubjatööstus (—); 1938. aast-
taks tuli juurde rannahotell.

Rakverel: elektrivõrk, tapamaja, ap-
teek, rohu- ja värvikauplus (—), viina-
ja piiritusetagavaraladu, viinapoed, veo-
voor (—), laod ja telliskivitehas; 1938. aast-
taks tuli juurde turbatööstus.

Valgal: elektrijaam, tapamaja, vii-
na- ja piiritusetagavaraladu ja viinapoed;
1938. aastaks tuli juurde turbatööstus.

Viljandil: elektrivõrk, tapamaja, ap-
teek, veevärk, viina- ja piiritusetagavara-
ladu ja viinapoed; 1938. aastaks tuli juurde
turbatööstus, ärihooned ja autobussliinid.

Ettevõtete hulk ei määra veel puhtakasu
suurust. Seda mõjustavad ka ettevõtete töö-
tingimused. Suhteliselt on linnade tulud ette-

Tab. 9. Ettevõtete netotulud kroonides 1934/35—1939/40.

Linnad	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40
Narva	66 305	83 767	106 776	112 162	115 300	102 848
Nõmme	23 986	37 812	35 281	44 289	46 126	48 000
Pärnu	44 786	50 039	16 321	8 417	18 702	47 929
Rakvere	33 267	40 706	50 565	58 233	70 334	51 069
Valga	27 359	35 377	31 020	25 826	28 071	36 658
Viljandi	2 388	3 876	20 893	15 909	31 457	13 553

1) 1939./40. a. maksud on võetud eelarveist.

Tab. 9 annab ülevaate ettevõtete neto-
tuludest. Selles tabelis esinevad summad on
võrdlemisi lahkuminevad. Välja arvatud
Pärnu, kus 1936.—1938. a. on tugev lan-
gus, näitavad teiste linnade ettevõtete tulud
järjekindlat tõusu mõnede vähemate kõiku-
mistega.

Siinkohal peaks huvitama küsimus, millis-
ed ettevõtted teise astme linnadel on ja kas
ja kuivõrd nad on muutunud. Toome asu-
tiste nimestiku 1934. ja 1938. a. kohta,
märkides vahepeal likvideeritud asutised
miinusega. 1934. a. olid:

Narval: elektrivõrk, tapamaja, veevärk,
viina- ja piiritusetagavaraladu ja 2 viina-
poodi; 1938. aastaks tulid juurde laod, veo-
voor, autobussliinid ja laevad.

Nõmmel: elektrivõrk, apteek, rohu- ja
värvikauplus ja viinapoed.

Pärnul: elektrijaam, tapamaja, apteek,

võtteist väga lahkuminevad. Seda kinnita-
vad järgnevad andmed. Ühe elaniku kohta
saadi ettevõttest puhaskasu kroonides:

	1934./35. a.	1938./39. a.
Narvas	2,70	4,80
Nõmmel	1,59	2,09
Pärnus	2,13	0,86
Rakveres	2,67	6,73
Valgas	2,57	2,70
Viljandis	0,20	2,43

Need arvud räägivad ilma kommentaari-
deta selget keelt, kui nad kõrvutada linna-
del olevate ettevõtete nimestikuga.

Sellega võiks lõpetada ka korraliste ku-
lude ja tulude vaatluse teise astme linnades.
Huvipakkuvam peaks igal juhtumil olema
erakorraliste kulude vaatlus, sest neist pee-
geldub vastu linnade ülesehitustöö. Nende
juurde asume edaspidi. (Järgneb.)

Leedu linnade aktuaalseid majandusküsimusi.

Tähtsaimaid ja aktuaalseimaid küsimusi Leedu linnadel on finantsvõimaluste nappus, mis mõnikord ei võimalda linnaomavalitsusil täita isegi hädalisimaid ülesandeid ja tugevasti pidurdab linnade majanduse arengut. Siiski pole selles küsimuses kõik linnad ühesuguses seisundis. Esimese järgu linnad on kaugelt paremas seisundis kui teise järgu linnad, milliseid on aga enamus, nimelt 23 linna 35-st. See vahe sõltub järgmistest asjaoludest. Leedus praegu kehtivate seaduste järgi maksud, mis võetakse omavalitsuse kasuks, jagatakse kahte peagruppi — maksud vallaomavalitsuse kasuks ja maksud maakonnavalitsuse kasuks. Teise järgu linnad saavad ainult need maksud, mida saavad ka vallad, kuna esimese järgu linnad saavad peale selle ka veel need maksud, mis teise järgu linnadelt läheks maakonnavalitsuse kasuks. Peale selle saavad esimese järgu linnad võrdselt maakonnavalitsusega 20% töötuludemaksust laekunud summast, 5% viinamonopolist ja autode registreerimise maksust. Teoreetiliselt arvatakse, et maakonnavalitsus ühel või teisel teel maksab tagasi teise järgu linnadele neilt saadud tulud, kuid arvestades seda, et maavolikogus on valdade esindajail suur enamus, hoolitseb maakonnavalitsus rohkem valdade kui linnade eest. Arvestades neid asjaolusid, kerkib aktuaalselt küsimus lahutada teise järgu linnad maakondadest ja viia neid võrdsesse olundisse esimese järgu linnadega, vähemalt finantsküsimuseski.

Linnade eelarved on viimaste aastate jooksul märgatavalt tõusnud. Ja eriti märgitakse suuremat tõusu kuludes kui tuludes ja see teeb väga raskeks tasakaalustada eelarvet. Ühelt poolt paneb maa kultuuritaseme üldine alus linnaomavalitsusile uusi kohustusi ja teiselt poolt paneb riik eriseadustega omavalitsusile pidevalt rohkem funktsioone. Näiteks alghariduse kursus suurendati 4 aastast 6 aastale, mis tingis kulude tunduva tõusu koolimajade ehitamise ja ülalpidamise arvel. Linnaomavalitsusile on pan-

dud ka osa maanteede ja sildade remont ja korrashoidmine, mis nõuab samuti suuri kulusid. Ka õhukaitse jms. nõuab linnadelt uusi ülesandeid ja uusi kulusid.

Rööbiti sellega märgitakse mõnedes tuludes isegi teatud tagasimeinekut. Nii näiteks autobusaamade ekspluateerimine, mis andis linnale mitte sugugi vähe tulu, võeti teedeministeriumi korraldusse. Ühistegevuse laienemine võtab linnalt hulga tulusid, mida ta sai varemalt erettevõtteil.

Püüdes leida väljapääsu sellest olundist, püüavad linnaomavalitsused ühelt poolt vähendada kulusid, kuid selles suunas on vähe võimalusi. Nii püüavad linnad vabaneda kohustusist ülal pidada arestimaju, anda riigi kätte avaliku hoolekande mõned alad jne. Teiselt poolt otsitakse jälle uusi võimalusi tulude suurendamiseks.

Ligikaudu 75% linnade tuludest moodustavad maksud ja lõivud jne. ja umbes 25% saadakse ettevõtteil. Maksude suurendamine on vägagi raskendatud, kuna selleks vajatakse seaduseandlike abinõusid, kuid siiski õnnestus saada 15% tempelmaksust.

Alates aprillist 1940 kavatakse kaotada senini tehtud mahaarvamisi riigiteenijate palkadest riigi eelarve tasakaalustamiseks ja asendada neid töötuludest saadavate maksumadega, sest omavalitsused (esimese järgu linnad) saavad 20% sellest maksust ja riigiteenijate selle maksuga koormamine tõstab mõnevõrra ka omavalitsuste tulusid.

Suurt tähelepanu pööravad linnaomavalitsused tulude ja ettevõtete suurendamisele, täiendades olevaid ja rajades uusi ettevõtteid. Viimasel ajal on erilist tähelepanu pööratud elektrijaamadele. Mitmed linnad ehitasi'd omale jaamad, võtsid olevate jaamade ekspluateerimise üle kontsessioonäridelt ehk võtsid üle elektrivõrgu.

Aktuaalseks küsimuseks linnade majanduse alal on ka tööta tööliste küsimus ja maatööliste valgumine linnadesse. Linnaomavalitsused palkavad tööta töölisi avalikele tööle, mis teostatakse sõltuvalt selleks

otstarbeks saadavatest krediitidest. Aga linnavalitsused maksavad töötä tööliste fondi suuri summasid. Viimaseil aastail on ilmnenud täiesti uus liik töötä töölisti — töötä hahtitlased. Linnaomavalitsused püüavad neid kasustada võimalust mööda mitmesuguseiks üleskirjutusiks, statistiliste andmete kogumiseks, tänavaliikluse registreerimiseks jne.

Maatööliste linnadesse valgumise probleem on radikaalselt veel lahendamata, kuid siiski on selles suunas juba mõndagi tehtud põllutöölistile sundusliku tööraamatu sisseadmise ja valdade juures töötä tööliste registreerimise ja töölste tasuta töökohale transportimisega.

Väga palju aktuaalseid küsimusi kerkiib kaubanduse ja transpordi tõkestamisega, mis on tingitud rahvusvahelisest poliitilisest olundist ja sõjast. Esijoones andis see end tunda autobusliikluses, mida tuli piirata ja ettevaatlikult reguleerida vedelküteteaine säästu mõttes, teiselt poolt raskused saada välismaalt süsi sunnivad linnu ümber ehitama jõumasinate küttekoldeid turbaküttele, mis aga omakorda toob kaasa turbatööstuse laiendamise vajaduse, kuna turvast tuleb toota mitte ainult oma jaoks, vaid ka linnade elanikele. Lõpuks raskus saada rauda, tsementi ja muid ehitustarbed tõkestab linnade ehitustegevust. Tuleb jätta pooleli kogu ni mõned alatud ehitused, nagu kaks tsemendivabrikut.

Erilises olundis on need linnad, mis asuvad möödonud aastal Leeduga liidetud maaalal — nimelt Vilnius, milles on üle 200 000 elaniku (1937. a. 196 383 elaniku) ja teise järgu linnad — Naujoji Vilnia (Poola rahvaloenduse järgi 1937. a. 8722 elaniku), Švenčioneliai (1937. a.

3838 elaniku) ja Trakai (1937. a. 2805 elaniku).

Vilnius oli Poola okupatsiooni ajal kauge provintsi keskus ja alates 1914. aastast pole seal tehtud õieti midagi. Nüüd aga, et linn omandaks väärilise ilme, on vaja palju tööd ja palju raha. Selleks otstarbeks vajatakse laenu 10 000 000 litti.

Esijoones tuleb korraldamisele ja laiendamisele haridusala, avalik hoolekanne ja linnade üldine heakord. Peale selle kavatakse laiendada lähemal ajal turba tootmist, asutada autobuste töökodad, laiendada veevõrku, ehitada erihooned tuletõrjekomandole, linna pandimajale, tapamajale, remontida turukaubamaja, ehitada mõned koolid ja külmutushoone. Keerukaks küsimuseks Vilniuses on praegu Poola põgenikkude küsimus, keda on seal väga palju. See küsimus lahendatakse aga üleriigilises ulatuses.

Kolmes ülejäänud linnas pole seisund parem. Naujoji Vilnia on parimas seisundis. Selles linnas on praegu üle 10 000 elaniku ja linna arenemise kindlustavad terve rida tööstusettevõtteid. Švenčioneliai ja Trakai majandus oli senini väga nigel. Nüüd, mil Trakai on suure maakonna keskuseks (maakonna keskus viiakse Kaišiadoryst üle Trakaisse), avanevad kahtlemata ka võimalused linna arenemiseks.

Švenčioneliai on nüüd samuti maakonna keskus. Peale selle hea ühendus Vilniusega ja metsarikas ümbrus loovad eelduse tööstuse arenemiseks. Lõpuks maaliline ümbrus, kuiv ja tervishoidlik kliima loovad suurepärase eelduse ka kuurordi asutamiseks. Kõik see lubab loota tulevikus linna arenemist.

Siiski kõigeiks selleks on vaja väga palju vaeva, tarmu, kapitali ja ka aega.

Nõukogude Vene kolmanda viisaastaku ülesanded autotranspordi alal.

Nõukogude Vene kolmanda viisaastaku ülesandeist autotranspordi alal kirjutab ins. A. Friedland ajakirjas „Коммунальное Строительство“ järgmist.

Nõukogude autoparki arvatakse käesoleval ajal kuuluvat üle 700 000 auto. Need autod, mis on viimaseil aastail välja lastud, on kõik Nõukogude Vene tehaste oma töö.

Vaatamata sellele, et autopark on peaaegu täieliselt uuendatud, ulatub siiski keskmine kasutamiskoeffitsient vaevalt 0,55. See madal koeffitsient seletub sellega, et veosad pole küllalt kõrgeid kvaliteedilt ja nende valmistamine ei jõua sammu pidada autopargi kasvamisega, siis nappus kummist, tagavaraosade puudus, teede seisund, küte ja määrdeainete kvaliteet, eksploatatsiooni nõrk organisatsioon ja autoparkide remont — need kõik jätavad soovida.

Pea- ja väliskomissar Molotov'i vastava ettekande teesid näevad ette ulatusliku arenemise autotranspordi regulaarliikluse alal magistraalidel, linnade, raudteejaamade ja veeteede juurdeveeteede alal; autoparkidele tarvilise remontbaaside kindlustamise, autogaraazide ja garaazideta peatuskohtade väljaehitamise. Ühel ajal sellega kolmanda viisaastaku lõpuks autode tootmine peab tõusma 200% ja autopark suurenema 570 000 autolt 1937. a. 1 700 000 autoni. Sel teel suureneb autobuste park 5 korda ja sellesse kuulub siis 34 240 autobust, kergete taksiautode arv peab suurenema 31 korda ja sellesse peab kuuluma 38 200 taksiautot, kuna taksiveoautode arv peab suurenema vastavalt 30 korda.

Vaatamata sellele suurele, maailma ajaloos varemalt nähtamatule tempo kasvule autotööstuse alal, mis annab juba praegu päevas üle 700 auto, siiski selleks, et täita kolmandaks viisaastakuks püstitatud nõuet — suurendada autotransporti 4,6 korda — on tarviline autopargi tööde muutmine intensiivsemaks.

Käesoleval ajal on autopark jaotatud hulgakas väikesteks autobaasideks, mida näitab ka toodud tabel.

Autode arv majapidamises	1-4	5-9	10-19	20-49	50-99	100 ja enam
% autode üldarvust . .	39,5	16,6	13,2	15,6	8,5	6,6

Sellest tabelist nähtub, et 56,1% autopargist on väikesis automajapidamises, millel on 1, 2, 3 ja mitte enam kui 9 masinat.

Sellise autopargi jaotuse juures on möödapääsmatult puudulik autopargi korrapärane eksploatatsioon ja remont.

On kindel, et autopargi selline jaotus jääb püsima aga ka veel lähemal aastail. Neis tingimuses aga paralleelselt autopargi kasvamisega luua nõudeile vastavat tehnilist baasi, milline kindlustaks autopargi katkestamatu töö, on rahvamajanduslikult tähtsaks ülesandeks.

Olund, milles materjalikulu autoremondi peale on 6 korda suurem kui on ette nähtud tehase tingimuses ja tööjõu kulu koguni 200—250 korda suurem, ei või kaua kesta, seda-enam, et remont, mis tehakse väikestes kodukäsitööettevõtteis on madalakvaliteediline, ilma igasuguse süsteemita ja selle teostamine nõuab palju aega.

Selleks, et antud tingimuses võiks kiiresti, odavasti ja kõrgekvaliteediliselt teostada autode remonttöid, peavad garaazide töökojad olema küllaldaselt varustatud tagavaraosade ja mehhanismidega.

Rööbiti autoremonttöökodade ehitamisega tuleb pöörata erilist tähelepanu tagavaraosade ja mehhanismide tootmisele, mis võimaldaks ka küllaldaselt remontbaaside puudumisel hoida autoparki kõrgel kasutamiskoeffitsiendil.

Autotööstuse kolmas viisaastak peab omatööprogrammi teostama nii, et väljalastud tagavaraosad ja mehhanismid (agregaadid) rahuldaks eksploateeritava autopargi nõudeid.

Autotööstuse kiire kasvuga, mis on ette nähtud kolmandas viisaastakus (Gorki ja Moskva autotehaste lõplik väljaehitamine, tehase ehitamine väikemasinate tootmiseks, rea autobustehaste ehitamine ja autotehaste rajamine Siberis ja Kaug-Idas) peab kaasas käima ka tagavaraosade massiline valmistamine. Seepärast tuleb ühel ajal autotehaste ehitamisega organiseerima ka spetsiaaltehaste võrku, mis toodaks kindlaksmääratud üksikosi (normaal- ja remontmootude järgi) ja mehhanisme. Need spetsiaaltehased, lastes välja massiliselt oma toodangut, ei tee

niks mitte ainult ekspluateeritavat autoparki, vaid ka uusi rajatud autotehaseid.

Paralleelselt sellega on tarvis luua olund, et masinad ja samuti tagavaraosad nõuaks vähem remonti. Seda võidakse saavutada sel teel, et asutatakse laialdane võrk autode teenistuses seisvaid jaamu linnades ja sõlm-punktides, kuna ainult süstemaatiline kor-rashoidmine ja hoolitsemine aitab vältida autode enneaegset kulumist ja tõsisel puru-nemisi. Need jaamad, evides minimaalsisus-tusi autode pesemiseks, õlitamiseks ja lahti-põrunud osade kinnitamiseks, teevad ka vä-hemaid remonte valmistehtud osade ja meh-hanismide abil, kasutades selleks kas uusi osi või mehhanisme või kasustades ka vanu osi ja mehhanisme, mis jaamas on remonditud.

Selliste jaamade töö, mis kindlustab au-todele õigeaegse remondi ja järelevaatuse, väldib autode tõsisemad vigastused ja lük-kab edasi ka autode kapitaalremondi vaja-duse.

Ühenduses sellega on aga tarviline põhja-likult reorganiseerida autode remonttööko-jad. Tehaseis tagavaraosade ja mehhanis-mide massilise tootmisega käib kaasas ka toodetud esemete odavnemine ja langeb ära ka vajadus tehaseis sooritada autode kapi-taalremonti. Autode remonttöökojad pea-vad olema aga reorganiseeritud tehaseiks, milles tehakse mehhanismide ja autode üks-ikosade kapitaalremonti.

Praegu nõutakse otsustavalt võitlust gi-gantomaaniaga kogu Nõukogude Vene rah-vamajanduses. See nõue on eriti tähtis Nõu-kogude Vene autotranspordi arendamisel. Autode mehhanismide ja üksikosade re-monttehased, millised oma tööga peavad rahuldama ainult teatud rajooni nõudeid, vajaduseta oma tööd saata raudteel kusagile kaugemale, osutuvad otstarbekohaseimaks autoparkide remontbaaside organiseerimise alal.

Sihiga mehhaniseerida remonti ja luua teh-nilisi baase, mis looks eeldusi remonttehaste ehitamiseks, on tarvis organiseerida ka re-monttehaste ja garaažide sisustuse valmista-mist ja on tarvis valmistada ka spetsiaalinst-strumente autopargi teenimiseks.

Autopargi suurendamine kolmanda viis-aastaku lõpuks kuni 1 700 000 masinani või-maldab auto tarvituselevõtmist rahvamajan-duse igasugustes harudes. Autode tegevus-raadius laieneb tunduvalt ja paljudes kohta-des auto täiendab raud- ja veeteetranspordi tööd.

Autode laialdane tarvituselevõtmine nõuab ka terve rea küsimuste lahendamist, mis on seoses autode kasutamisele võtmisega ja ekspluateerimise õige organiseerimisega. Neist küsimusist oleks: diisel-, gaasigeneraa-tori- ja gaasimootorite tarvituselevõtmine, mis tooks endaga kaasa bensiini ja kohalik-kude kütteenite säästu, autode kiiruse tõst-mine, et saavutada suuremat efekti tema töös, külg- ja järelvankrite kinnitamise või-maluse rakendamine, et autot võiks kohal-dada mitmesugusteks vedudeks, transport-tüübiliste veokite tarvituselevõtmine, peale- ja mahalaadimise mehhaniseerimine jne.

Garaažide ehitamise probleemi peab la-hendama nii, et leitaks odav garaažitüüp, mida võiks valmistada kohalikust materjalist ja ehituselementide standardimisega. Ka tu-leb võimalikult tsentraliseerida automajan-dust ja lahendada garaažideta autopeatu-skohtade küsimust. Lõpuks peab lahendata-ma ka vastava kaadri ettevalmistamise küsi-muse, kelle ülesandeks oleks selle tähtsa kol-manda viisaastaku programmi teostamine.

Autotranspordi rahvakomissariaatidel, mis hiljuti asutati, on kohustus hoolt kanda sel-le eest, et autotranspordi ala hiigla töö are-neks ladusasti ja et autotransport tungiks ikka enam ja enam maa majandusellu.

Eesti Linnade Liidu tegevusest.

Eesti Linnade Liidu juhatuse koosolekul 5. septembril 1939 refereeris V. S m e t a n i n linnade eelarvete uue nomenklatuuri kavast, juhtides tähelepanu sellele, et praegukehtiv nomenklatuur, mis alles 1935./36. a. pandi kehtima, on väga otstarbekohane, andes ülevaatliku ja kindla süsteemikujulise raamistiku linna majapidamise kavade ja tegevuse aruandele.

Kõnesolev uus nomenklatuurikava on koostatud, väljudes soovist ühtlustada kohalikkude omavalitsuste eelarvete ja aruannete nomenklatuuri riigi asutiste, samuti ka valla- ja maavalitsuste nomenklatuuriga.

Linnaomavalitsuste rahanduslik konstruktsioon, eriti kulude alal, on igalpool väga erinev riigi omast ja seepärast pole veel kuskil pandud kehtima riigi ja omavalitsuste rahanduslikkude eelarvete ühtlane skeem ja ühtlane nomenklatuur. Samad tingimused on kehtimas ka meil.

Peale selle tuleks arvestada veel seda, et sügisest 1938 kuni kevadeni 1939 töötas Majandusministeeriumi juures Maksuseaduste Kodifitseerimise Komisjon. Viimane on oma tööga lõpule jõudmas ja on linnaomavalitsuste maksutulused liigitanud hoopis teisi, kui seda on tehtud uues kavas. Igatahes on kindel, et senini, kuni pole lõplikult seaduseandlikul teel lahendatud maksuseaduste kodifitseerimine, pole otstarbekohane lõplikult lahendada ka uue nomenklatuuri küsimust, seda enam, et komisjoni poolt ettenähtud kodifitseerimisel tehakse mitmes maksuseaduses ka sisulisi muudatusi.

Ka sisuliselt pole uue nomenklatuuri kava praegusel kujul vastuvõetav ja nõuab põhjalikku ümbertöötamist.

Arutanud ja analüüsinud uut nomenklatuuri kava, ning arvestanud referendi poolt avaldatud kriitikat, otsustati 1) saata siseministri juurde delegatsioon, kes esitaks palve, et uue nomenklatuuri kehtimapanek lükataks edasi ühe aasta võrra; 2) valida delegatsiooni liikmeks A. U e s s o n, H. A v i k s o o ja V. S m e t a n i n; 3) pa-

luda ELL finantskomisjoni töötada uue nomenklatuuri kava ümber.

Et säästa linnade trükikuluisid linnavolikogude eelseisvate valimiste materjalide trükkimise puhul otsustati teha ELL büroole ülesandeks järele pärida linnadelt, kuipalju iga linn vajaks protokollide ja kokkuvõtetabelite planke ja vastavalt sellele anda tellimine trükikojale.

Eesti Linnade Liidu juhatuse koosolekul 26. oktoobril 1939 ELL abiesimees K. L u i k, avanud koosoleku, pühendas soojasõnalise järelehüüde ELL juhatuse liikme, Pärnu linnaeape Hendrik S o o' mälestusele, kes ootamatult suri 27. septembril 1939.

Võeti teadmiseks liivi rahvamaja fondi esimehe tänukiri rahvamaja avamise puhul osutatud abi ja saadetud tervituste eest ja Eesti Vabatahtliku Tuletõrje Liidu tänukiri tulekaitseandala korraldamisel osutatud kaasabi eest.

Arutanud Siseministeeriumi poolt seisukohavõtmiseks saadetud linnaomavalitsuste arvepidamise määruse kava; otsustati paluda siseministrit lükata selle määruse kehtimapanek edasi vähemalt üheks aastaks.

ELL seisukohtade esitamiseks siseministrile valiti delegatsioon, koosseisus A. U e s s o n, H. A v i k s o o ja V. S m e t a n i n.

Sihtasutis „Eesti Lastekaitse“ saatis ELL arvamuse avaldamiseks rahvusvahelise lastekaitseliidu poolt vastuvõetud konventsiooni-kava laste kaitseks sõja puhul.

Arutanud küsimust, otsustati paluda Sihtasutist „Eesti Lastekaitse“ välja töötada juhendid, mis vastaksid Eesti oludele ja saata need tutvumiseks linnadele.

Ühtlasi asuti seisukohale, et konventsioonikava sisulise külje kohta on raske võtta

seisukohta enne kui pole teada Sihtasutise „Eesti Lastekaitse“ kui sellel alal kompetentseima asutise seisukoht.

Tallinna Linnavalitsus palus ELL astuda samme Notariaalseaduse §§ 340¹ ja 364¹ muutmiseks.

Arutanud küsimust ja arvestanud ELL liikmete seisukohti, otsustati paluda põllutöoministrit algatada Notariaalseaduse üldtähendatud paragrahvide muutmist järgmiselt:

„340¹. Kinnisvaradesse puutuvate kinnistamiste juures, mille sihiks:

- a) jagada kinnisvara, millel kinnistusregistris on eraldi osa, mitmeks iseseisvaks kinnisvaraühikuks (§ 311);
- b) lahutada iseseisvast kinnisvarast — ühikust osa või päraldise teise iseseisva kinnisvaraühikuga liitmise otstarbel (§ 311);
- d) üheks liita ühe ja sama isiku päralt olevad mitu iseseisvat kinnisvara — ühikut (§ 312) ja
- e) panna kehtima kinnisvara osa peale kasutamise õiguse omandiõiguse alusel (§ 309) —

esitatakse kinnistusameteile peale § 340 ettenähtud lisade veel kinnistatavate ühikute kohta üksikasjalised registreeritud plaanid ja tunnistised kinnisvarade suuruse kohta, mis on välja antud väljaspool linnade administratiivpiire asetsevate kinnisvarade kohta Katastriameti ja linnade administratiivpiirkonnas asetsevate kinnisvarade kohta — vastava linnaomavalitsuse katastriasutise poolt.“

„364¹. Kinnistusametid saavad iga kuu 15. päevaks üksikasjalised teated katastriasutisile kõigi eelmisel kuul olnud kinnistuste kohta, mis puudutavad muudatusi kinnisvarade omanikes, koostises ja servituutides — koommatisis, väljaspool linnade administratiivpiire asetsevate kinnisvarade kohta Katastriametile ja linnade administratiivpiirkonnas asetsevate kinnisvarade kohta vastavale linnavalitsuse katastriasutisele.“

Kuulanud informatsiooni kalmistute korraldamise küsimuse lahendamiseks Loodushoiu- ja Turismiinstituudi poolt korraldatud nõupidamisest, otsustati paluda ELL juhatuse liiget J. Jaaska't esineda koos ELL esindajana üldtähendatud nõupidamisest osavõtnud Tallinna linna vanema perekonnaseisuametnikuga E. Rajandi'ga ettekandega kalmistute korraldamise kohta.

Tingituna asjaolust, et käesoleval aastal on viina hinda tõstetud, mille tagajärjel viina müük on tunduvalt vähenenud, ja et samal ajal on tunduvalt tõusnud ka bensini hind, mis on suurendanud linnade veokulusid, näitavad linnade viinakaupluste tulud suurt langust.

Arvestanud üldtoodut, otsustati paluda Maksudetalitust suurendada linnaomavalitsusile makstavat komisjonitasu I sendi võrra vedeliku liitrikt nii viinakaupluste kui ka viinaladude kohta.

Haridusministeeriumi Kutseoskuskonkonna poolt saadeti ELL arvamuse avaldamiseks Tööstusliku kutseoskuse alal antud määruste, juhendite ja nimestikkude edasikehtivuse määruse eelnõu.

Arutanud seda, otsustati tunnustada eelnõu vastuvõetavaks.

Eesti Linnade Liidu juhatuse koosolekul 2. novembril 1939 refereeris K. Luik Linnaseaduse muutmise vajadusest ja ulatusest.

Arutatud küsimust, otsustati saata peaministri juurde delegatsioon koostises A. Uesson, K. Luik, H. Aviksoo, J. Luts, A. Maramaa, F. Suit ja V. Smetanin ja siseministri juurde delegatsioon koostises A. Uesson, J. Luts ja A. Maramaa, kes esitaksid üldtähendatud ministreile ELL seisukohad Linnaseaduse muutmise kohta.

V. Smetanin refereeris töö soetamisest ähvardava tööpuuduse puhul.

Arutanud küsimust, otsustati pööruda peaministri poole järgmiste seisukohade ja ettepanekutega:

I. Seltskondliku abistamise alal.

1) Seltskondlik abistamisaktsioon tuleks kuulutada välja erakorralise aja tõttu.

2) See tuleks kuulutada välja nii linnas kui maal.

3) Selle aktsiooni ülesandeks tuleks võtta ainult puudustkannatavate laste abistamine.

II. Üldkasulikkude tööde alal.

1) Üldkasulikkude tööde korraldamisele tuleks rakendada kõik omavalitsused.

2) Vallavalitsusile ja talupidajaile tuleks anda toetusi rahas ja metsamaterjalides tööliskorterite ehitamiseks.

3) Maale tuleks luua töölisasulaid, maandmise ja eluhoonete ehitamise soodustamisega.

4) Metsatööliste tööolude soodustamiseks tuleks Riigi Metsatööstusel asutada metsatööriistade laenukogusid, ehitada ümberpaigutatavaid töölisbarakke ja korraldada tööpaikades toitainete või koguni sooja toidu saamist.

5) Talupidajaid, eriti just suuremate talude pidajaid tuleks kohustada pidada tööliska talvel, määrates selleks kas või preemiaid.

6) Riigi toetusega tuleks talvel korraldada maa- ja sooparandustöid, sest eriti viimased on talvel, eriti just käesoleval, väga kiiva sügise tõttu hõlpsasti ja produktiivselt teostatavad.

7) Oleks soovitav suuremas ulatuses korraldada autobuste ja lisarongidega tööliste vedu talvel linnadest maal asuvasse suurematesse tööpaikadesse, nagu põlevkivi- ja fosforiidikaevandusisse.

8) Tuleks soodustada toormaterjali saamist tööstusettevõttele, kel sellest nappus, kas või makstes juurde toormaterjali hinna vahe, kui materjali hinnad osutuvad kallimaks, kui tööstusettevõtte jõuaks maksta, sest on parem kui töölised jäävad oma töö juurde omas ettevõttes, kui et nad kuski ki-

vilõhkumis- või kaevandustöödel teevad võõrast tööd ja võib-olla väga ebaproduktiivselt.

9) Omavalitsusile, kes korraldavad üldkasulikke töid, tuleks anda riigi poolt vajalisel määral toetust.

Ühtlasi otsustati paluda, et tööde korraldamine toimuks ühe ministeeriumi kaudu, ja et vajaliste eeskirjade ja määruste koostamisel kutsutaks koostamisest osa võtma Eesti Maaomavalitsuste ja Eesti Linnade Liidu esindajaid.

V. Smetanin refereeris linnade vastastikusest tulekindlustusest.

Arutanud küsimust, otsustati järele pärida ELL liikmeilt, millist tulekindlustussüsteemi pooldatakse:

- kas sundkindlustust, millest osa võtaks nii linna- kui ka maaomavalitsused;
- kas Belgia eeskujul vastastikuse tulekindlustuse ühingu kaudu, mis töötaks erikapitaliga;
- kas ilma vastastikuse tulekindlustuse ühinguta, kusjuures tulekindlustuspreemiaid ei maksta ja tulekahjud jaotatakse osanikkude vahel.

E. R a j a n d i esitas linna kantseleimargi kavandid.

Vaadelnud neid, otsustati tunnustada sobivaimaks kavand, mis kujutab endast horisontaaljoontega kaetud ja kahe pideva joonega äärestatud marki, mõõtudes 26×21 mm. Margi põhivärviks on lilla. Margi keskosas asetseb linna vapp. Vapi kilpi ümbritseb kummagilt poolt valge lehviva lindiga kilbi alt kokkuseotud kolm viljapead. Margi ülemisel äärel, kilbist kõrgemal, asetseb valge, keskel kõrgem, laineline riba pealkirjaga näiteks „Paide linna“. Margi allosas — otse kilbi all — on ülalt lainelise ja alt osalt sirge ja osalt sakilise joonega äärestatud valge tühe, milles on sõna „kantseleimaks“. Selle all on tumelilla põhjal kummagil pool nurgas „25“ ja nende vahel sõna „senti“.

Konsultatsioon.

Küsimus.

Linnaseaduse § 55 keelab linnavanemal ja abilinnavanemal linnavolikogu koosolekuil osa võtta nende tegevusse puutuvate küsimuste otsustamisest.

Muidugi ei saa ju seadus ette näha igat erandjuhtumit ja täpselt defineerida, mida mõnikord sõna „tegevuse“ all tuleb mõista, kuid teatav mõistete liigitamine oleks siiski vajaline.

Esiteks on selge, et kui volikogus võetakse arvustusele või kõnesse linnavanema mõni samm või toiming tema ametialasest tegevusest, siis ta peab loobuma volikogu juhatamisest ja kaasahääletamisest sellel üksikjuhtumil. Kui aga näiteks volikogus on arutusel linna majandusaasta üldaruanne ja see on varustatud revisjonikomisjoni märkusega raamatute ja dokumentidega kooskõlas olemisest — peaks linnavanem võima kaasa hääletada aruande vastuvõtmise ettepaneku hääletamisel. Nimelt aastaaruanne on aruanne mitte ainult linnavanema tegevusest, vaid isegi suuremal määral aruanne linnavolikogu tegevusest: määrab ju volikogu krediidid ja annab juhendid tegevuseks täidesaatvatele organeile, mõnikord isegi selliseid juhendeid, mis linnavanema seisukohtadega pole kooskõlas.

Öeldust peaks jõudma järeldusele, et aruande hääletamisel tervikuna linnavanemal ei tarvitseks taanduda.

Edasi, juhtumil, kui leitakse, et ülaltoodud seisukohad pole õiged ja linnavanem aruande vastuvõtmisel volikogus kaasa hääletama ei pea, siis abilinnavanem, kes kolmanda astme linnades praegukehtiva Linnaseaduse järgi on ainult nõuandvaks ametnikuks, seda muidugi seal, kus temale erialasid juhatada pole antud — peaks ikkagi olema õigustatud kõnesolevas küsimuses kaasa hääletama, sest tegevus, mis seisneb ainult arvamuse avaldamises ja seegi võrdlemisi väheseis küsimusis, ei peaks kuuluma selliste liiki, mis piiraks hääletamisõigust volikogu koosolekuil, sest tegevuse all tuleb

mõista ikkagi midagi olulisemat, kui seda on arvamuse avaldamine.

Vastus.

Linnaseaduse § 55 tõlgendamisel tuleb vastuvaidlematult asuda ülalavaldatud seisukohal, s. o. et LS § 55 kõnesolev osa tuleb kohaldamisele ainult juhtumeil, kui volikogus on arutusel linnapea või linnavanema ametialasesse või isiklikku tegevusse puutuvad küsimused. Muis linnavolikogu võimkonda kuuluvais küsimusis hääletavad nad kaasa ühtlasel alusel teiste volinikkudega.

Küsimus.

Kas Linnaseaduse § 157 tuleb kohaldada ka linnaomavalitsuse ametnikkude ja teenijate kohta, kes ei ole pensioniõiguslikud, nagu turuülevaataja, maksunõudja jne., samuti linnaomavalitsuse valitavate ametnikkude, nagu linnavanema ja abilinnavanema kohta, nimelt arstiabi suhtes?

Vastus.

Arstiabi andmise kohustus ei ole sõltuv pensioniõiguslikkusest, vaid kehtib kõigi linnaomavalitsuse ametnikkude ja teenijate kohta.

Küsimus.

Kas linnavolikogu valimisel esitatud linnavolikogu liikme kandidaadi kautsjon kuulub tagasimaksmisele rahamaksjale juhtumil, kui kandidaadi esitamiskiri linnakomitee poolt vormiliste vigade pärast tühistatakse?

Vastus.

Linnavolikogu liikme kandidaadi kautsjon makstakse tagasi ainult Linnavolikogu valimiste seaduse § 44 tähendatud juhtumeil. Muil juhtumeil kautsjon tagasimaksmisele ei kuulu, vaid läheb linnaomavalitsuse kasuks. LVVS § 44 ei sisalda eeskirja kautsjoni tagasimaksmise kohta juhtumil, kui esitamiskiri tühistatakse. Seetõttu ei kuulu kautsjon tagasimaksmisele.

Küsimus.

Kas linnaomavalitsuse ettevõtete ametnikud ja teenijad on õigustatud saama linnaomavalitsuselt arstiabi, eriti sel juhtumil, kui nad saavad tasu päeviti?

Vastus.

Linnaseaduse § 157 alusel saavad linnaomavalitsuse ametnikud ja teenijad arstiabi ühiseil alusel riigiteenijatega. Riigiteenijate, tööliste ja õppejõudude haiguskindlustuse seaduse (RT 1937, 41, 366) § 1 järgi saavad arstiabi kõik riigiteenijad ja töölised ning asutiste ja ettevõtete teenistuses olevad isikud (§ 1, p. 3) ja § 3, p-id 2 ja 3 ei tee erandeid, lähtudes sellest, et palka tasutakse

päevaviisi. Seetõttu on nad õigustatud saada arstiabi.

Küsimus.

Kas linnaomavalitsuse ametnikele ühekordse lisatasu määramise kohta tehtud linnavolikogu otsus kuulub järelevalveasutise kinnitamisele või on seesuguse otsuse vastu võimalik vaielda ainult järelevalvekorras?

Vastus.

Linnateenijate lisatasu määramine on seoses linna eelarvega ja selle kulude osa suurendamisega ja kuulub seepärast Linnaseaduse § 379, p. 1 põhjal siseministri kinnitamisele.

Kroonika.

Poolkommunaalse ehitusühingu moodustamine Tamperes.

Tampere linnavolikogu otsustas moodustada poolkommunaalse ehitusühingu ja volitas linnavalitsust omandama sellelt 3950 aktsiat à 400 mk., kogusummas 1 580 000 mk. väärtuses. Ühtlasi volitati linnavalitsust renditada asutatavale ehitusühingule krundi hinnaga 14 mk. m^2 , kusjuures esimese 10 aasta jooksul, arvates lepingu allakirjutamisest, rent on 2 mk. m^2 odavam ja linnavalitsusele jäeti õigus ehitusajaks vabastada krundi rendist, kuid mitte kauemaks kui kaheks aastaks.

Omnibused konkureerivad laevaliinidega Tamperes.

Tampere kaubanduskoda esitas linnavolikogule palve vabastada sadamamaksudest need reisijatelaevad, kes peavad järjekindlat ühendust. Palvet põhjendati sellega, et omnibusliiklemise arenemisega liinilaevad on sattunud raskusisse. Linna sadamakonktor, kes kõgus asja kohta andmeid, esitas palve volikogule eitava ettepanekuga, põhjendades seda sellega, et küttematerjali hindade languse tõttu laevade olund ise juba

on paranenud, sadamamaksud teevad laevade käivitamiskuludest välja niivõrd väikese osa, et nende ärajätt ei avaldaks kuigi võrd tunduvat mõju laevade olundile. Ka olevat laevaliinil võimalusi teha oma olundi parandamiseks erilisi ringsõite ja paremat reklaami. Näsijärve laevaliinide olundi raskendamiseks on peamiselt mõjunud laevamanikkude omavahelise koostöö puudus.

Värviline klaastelliskivi.

New-Yorgis hakati valmistama klaasist telliskive — mitmevärvilisi ja mitmesuguste joonistustega pinnal. Need telliskivid sobivad eriti fassaadide ehitamiseks, uste ja akende juurde, kaminaiks, poelettideks ja muiks arhitekturseiks ja dekoratiivseiks otstarbeiks. Kõnesolevaid telliskive valmistatakse mitmevärvilisi, nimelt hariliku klaasi värvi, roosasid, merevaiguvärvilisi, siniseid, tumepuune, helerohelisi ja tumerohelisi. Pinnalt valmistatakse neid kive 17 sorti, nimelt soonelisi, prismalisi jne.

Kivid koosnevad puhtast klaasist ja valmistatakse mitmesuguses suuruses, nimelt 15×15 kuni 233×248 mm ja 35—51 mm paksuses.

„Eesti Linnad“
(end. „Linnad ja Alevid“)
Eesti Linnade Liidu häälekandja

ilmub 1939./40. a. XII aastakäiguna, avaldades artik-
leid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja alevi-
omavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende
kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit) — kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58

